

บทเพลงอันเนื่องมาจากการพระบรมศพ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“La Procession”

A composition inspired by the memory
of the state funeral of King Chulalongkorn

ชูวิทย์ ยุระยง¹
Choowit Yurayong

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาดนตรีศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ดนตรีตะวันตกในยุคอิมเพรสชันนิสม์ได้มีการนำแนวทางแบบ เอ็กโซติกซิสม์ (Exoticism) หรือ “ลัทธินิยมของนอก” มาใช้สร้างสรรค์ดนตรีรูปแบบใหม่ หลังจากที่ดินตรีแบบแผนยุโรปได้เข้าสู่จุดอิ่มตัวในปลายยุคโรแมนติก ศูนย์กลางของอิมเพรสชันนิสม์นั้นตั้งอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนักประพันธ์เพลงหลายคนก็ได้หันมาทำการปรับปรุงงานประพันธ์ของตัวเององค์ประกอบทางดนตรีแปลกใหม่ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากดนตรีตะวันออก

ในช่วงแรก วัฒนธรรมดนตรีที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ ตุรกี อาหรับ และจีน ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่นักดนตรียุโรปอยู่ก่อนแล้ว จนกระทั่งยูแฌน จินดา กราสซี (Eugène Cinda Grassi) ได้นำงานดนตรีไทยมาประยุกต์ใช้กับดนตรีแบบแผนของฝรั่งเศสเป็นครั้งแรก โดยเขาได้ประพันธ์บทเพลงในลักษณะดังกล่าวไว้หลายชุดด้วยกัน ในบทความนี้บทประพันธ์ที่ได้ยกมาทำการศึกษาก็คือ La procession ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากขบวนแห่พระศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทเพลงชุด “สามบทกวีพุทธศาสนา” (Trois poèmes bouddhiques) โดยวิเคราะห์จากมุมมองของลักษณะดนตรีไทยและตะวันตก รวมไปถึงการแปรทำนองแบบไทยสำหรับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี และวิทยาการแบบตะวันตก

ผลการวิจัยพบว่า กราสซี ได้แสดงความเข้าใจในดนตรีไทยและแตกฉานในแนวทางดนตรีตะวันตก ทำให้บทประพันธ์มีความน่าสนใจในการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่าง งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อถึงจุดหนึ่ง ชาวตะวันตกเองก็พบกับทางตัน และต้องหันมาพึ่งโลกตะวันออกในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสยามประเทศ ในกรณีนี้

คำสำคัญ : กราสซี, ดนตรีไทย, ดนตรีตะวันตก, การประพันธ์เพลง, งานพระศพ, รัชกาลที่ 5

Abstract

During the era of impressionism, western art music adopted the concept of “exoticism” in developing new varieties of music as soon as it had become saturated with its own material. Centre of impressionism was situated in France where number of composers started searching for new musical elements from music cultures in the orient.

In the beginning, the most influential music cultures were Turkey, Arabia and China, which Europeans had already been familiar with. Later, it was Eugène Cinda Grassi who introduced Thai music to art music in France through many pieces of his composition. Among them, this paper selects the composition *La procession* from the collection *Trois poèmes bouddhiques*, which is inspired by the royal funeral of His Majesty the King Chulalongkorn. The study concerns comparison between Thai and western music, as well as arrangement of Thai melody in order to suit characters of Western instruments and their expression.

This paper illustrates Grassi’s excellent knowledge and understanding of both Thai and western music. Consequently, his composition reflexes interesting mixture of different music cultures. The message of this paper shows that at one point, Europeans themselves faced a road block and needed help from the oriental world, in this case Siam, in developing their own music cultures.

Keywords : Grassi, Thai classical music, Western music, Composition, State funeral, King Rama V

บทนำ

“ดนตรี” เป็นนวัตกรรมของมนุษยชาติที่มีพัฒนาการไปข้างหน้าอยู่อย่างต่อเนื่องดังเช่นสิ่งมีชีวิต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีปัจจัยหลักอยู่สองประการ คือ ตัวแปรภายใน และ ตัวแปรภายนอก ซึ่งโดยทั่วไปแล้วตัวแปรภายนอกมักมีอิทธิพลมากกว่า เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณในการแสวงหาทรัพยากรข้อมูลใหม่ ๆ อันเป็นแรงบันดาลใจให้นำสิ่งแปลกใหม่เหล่านั้น มาปรุงแต่งและพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิม

ในประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกนั้น แนวคิดดังกล่าวเริ่มเข้ามามีบทบาทในดนตรีแบบแผนอย่างชัดเจนในยุคแห่งแนวคิดแบบ “อิมเพรสชันนิสม์” โดยเฉพาะในประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีการนำองค์ประกอบจากดนตรีตะวันออกมาเพิ่มสีสันให้กับดนตรีแบบแผนยุโรปเดิม ยกตัวอย่างเช่น งานประพันธ์ของโคลด เดอบุสซี (Claude Debussy) เป็นต้น ในแนวความคิดแบบอิมเพรสชันนิสม์นั้น ยังมีอีกแนวทางหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางดนตรีจากวัฒนธรรมนอกยุโรป กล่าวคือ เอ็กโซติกิซึม (Exoticism) ซึ่งโดยรากศัพท์ภาษาฝรั่งเศสและลาติน (Exotisme) นั้น มีความหมายอย่างพ้อง ๆ ว่า “ลัทธินิยมของนอก” เกิดจากคำอุปสรรค exo- “นอก” กับ อาคม -isme “ความนิยม” หรือ “ลัทธิ”

ในช่วงต้นยุคสมัยนิยมดังกล่าว วัฒนธรรมดนตรีต่างดาวที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุดในการดนตรีแบบแผนของยุโรป จะเป็นดนตรีตุรกี อาหรับ และจีน เนื่องจากในช่วงรอยต่อระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 นั้น ประเทศยุโรปตะวันตกได้มีความสัมพันธ์ทางการทูต สงคราม และการค้ากับประเทศเหล่านี้เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เริ่มเป็นที่สนใจไม่แพ้กัน และได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในดนตรีแบบแผนของยุโรป ดนตรีไทยเช่นกัน นักประพันธ์ชาวฝรั่งเศสซึ่งเกิดในแผ่นดินสยามประเทศ นามว่า ยูฌเนน จินดา กราสซี (Eugène Cinda Grassi) ได้นำองค์ประกอบของดนตรีไทยมาประพันธ์เป็นบทเพลงชุด “สามบทกวีพุทธศาสนา” (Trois poèmes bouddhiques) ซึ่งมีบทบรรเลง La procession ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากขบวนแห่พระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

°V⁷/_m
16/64

A mon interprète Madame Germaine LUBIN de l'Opera

Trois POÈMES BOUDDHIQUES

Pour CHANT

Avec acc de VIOLON, HAUTBOIS ou SECOND VIOLON, VIOLONCELLE
et PIANO à QUATRE MAINS

- I. LES OISEAUX INSPIRÉS
- II. LA PROCESSION
- III. LE RÉVEIL DES BOUDDHAS

Chaque numéro, Prix net : 4 fr.
Le recueil: — — 10 fr.

MUSIQUE DE

E. C. GRASSI

16 ธันวาคม 2506
๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๖

AU MÈNESTREL 21e, rue Vivienne, PARIS (2e), HECUEL
Editeur-Propriétaire pour tous pays.
Tous droits de reproduction, d'arrangement, d'adaptation, de traduction
et d'exécution réservés en tous pays.
Imp. Edouard & Fils, Paris

For Vm 7
16/64

ภาพประกอบที่ 1 สำเนาใบปะหน้าสกอ์เพลง

ที่มา : รับพระราชทานจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙

TROIS POÈMES BOUDDHIQUES

17

II

LA PROCESSION

Stances de
NAÏ THIM, ParienPremière audition à l'Orchestre:
Concerts FASDELLOUP
Théâtre national de l'Opéra, Paris 1921
sous la Direction de M. RIMSKY-KORSAKOVMusique de
E. C. GRASSI

NOTICE EXPLICATIVE. — Lorsqu'un roi meurt au Siam, son corps, enfermé dans une urne précieuse, est porté solennellement dans une salle du palais, transformée en chapelle ardente, où l'urne reste exposée quelque temps. Elle est ensuite transportée dans la tour centrale d'un pavillon érigé pour la circonstance où le corps va être incinéré.

Pendant les deux processions, la musique du palais joue une mélodie traditionnelle et rituelle confiée à un hautbois assez spécial, dont le chant, d'une profonde et poignante expression, accompagné d'un roulement continu de gong, est punctué de tambourins et de tambours. On a reproduit cette mélodie, avec son accompagnement caractéristique, aussi fidèlement que possible, en complétant le morceau et en y introduisant une partie vocale. La déclamation, faite spécialement pour les paroles siamoises, paraîtra naturellement convenir moins aux paroles françaises. Ces dernières ne sont d'ailleurs pas une traduction mais une simple adaptation. Il est conseillé à l'interprète de choisir le texte siamois, s'il en a une transcription claire, de préférence au texte français: *u* se prononce *ou* et *d* se prononce *u* un peu guttural; *a* final = *an*.

Moderato - Allegretto

VOLON

HAUTOIS
(ou 2e Violon)

VIOLONCELLE

Tambourin Siamois, (ou Tambour ordinaire)

BATTERIE
(facultative)

CHANT

Moderato - Allegretto

PIANO
(Prima)

PIANO
(Seconda)

AU MÉNÉSTREL, 2bis, rue Vivienne.

Copyright by HEUGEL 1921
H. 27,732

HEUGEL Éditeur, Paris

18

ภาพประกอบที่ 2 สำเนาสกอร์เพลง

ที่มา: รับพระราชทานจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙

ความเป็นมา

บทเพลง La procession ได้ถูกนำมาแสดงเมื่อค่ำวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา 19.30 น. ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในรายการแสดงที่มีชื่อว่า “ปิยสยามินทร์” บรรเลงโดยวงซิมโฟนีออร์เคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เพื่อน้อมรำลึกถึงวันอันโศกอาดูรของชาวไทย ซึ่งเป็นวันและเวลาเดียวกับเมื่อ 100 ปีก่อนหน้า คือ วันที่ขบวนพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เคลื่อนขบวนจากพระราชวังดุสิตไปยังพระบรมมหาราชวัง ในค่ำคืนวันที่ 23 ตุลาคมพ.ศ. 2453 สำหรับการแสดงในครั้งนี้ วงซิมโฟนีออร์เคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้ทำหน้าที่นำเสนอบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นขึ้นอันเนื่องมาจากขบวนแห่พระบรมศพในครั้งนั้นด้วย

การที่วงซิมโฟนีออร์เคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีโอกาสนำบทเพลงนี้ เนื่องด้วยเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2548 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานโน้ตเพลงที่มีผู้นำมาถวาย และกราบทูลว่า ในบทเพลงนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย จึงได้พระราชทานให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำไปศึกษา วิเคราะห์บทเพลงนี้ ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ผู้เขียนดำเนินการตามพระราชประสงค์ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเนื้อเพลงดังกล่าวในเบื้องต้นว่า บทเพลง “Trois poèmes bouddhiques” แบ่งได้ 3 กระบวนคือ 1) Les oiseaux inspirés 2) La procession และ 3) Le réveil des Bouddhas

กระบวนที่จะนำมาศึกษาอย่างละเอียดและนำเสนอครั้งนี้คือกระบวนที่ 2 La procession คือ ขบวนแห่ ซึ่งเมื่อศึกษารายละเอียดทำนองเพลงพบว่า ในแนวการบรรเลงของโอโบ มีการนำทำนองเขมรไทรโยคเข้าเป็นทำนองหลัก มีรูปแบบจังหวะที่มีหน้าทับคล้ายกับการบรรเลงดนตรีไทย

คำอธิบายเพลง

ในโน้ตเพลงต้นฉบับมีคำอธิบายกระบวนที่ 2 เป็นภาษาฝรั่งเศส ดังนี้

NOTICE EXPLICATIVE. – Lorsqu'un roi meurt au Siam, son corps, enfermé dans une urne précieuse, est porté solennellement dans une salle du palais, transformée en chapelle ardente, où l'urne reste exposée quelque temps. Elle est ensuite transportée dans la tour centrale d'un pavillon érigé pour la circonstance où le corps va être incinéré.

Pendant les deux processions, la musique du palais joue une mélodie traditionnelle et rituelle confiée à un hautbois assez spécial, dont le chant, d'une profonde et poignante expression, accompagné d'un roulement continu de gong, est ponctué de tambourina et de tambours. On a reproduit cette mélodie, avec son accompagnement caractéristique, aussi fidèlement que possible, en complétant le morceau et en y introduisant une partie vocale. La déclamation, faite spécialement pour les paroles siamoises, paraîtra naturellement convenir moins aux paroles françaises. Ces dernières ne sont d'ailleurs pas une traduction mais une simple adaptation. Il est conseillé à l'interprète de choisir le texte siamois, sonore et d'une transcription claire, de préférence au texte français : *u* se prononce *ou* et *u'* se prononce *u* un peu guttural ; *n* final = *nn*.

จากข้อความภาษาฝรั่งเศสนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนี นิมนวล ได้ถอดความให้ว่า

“ในประเทศสยาม เมื่อพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต จะอัญเชิญพระบรมศพ บรรจุลงในพระบรมโกศ และจะอัญเชิญพระบรมโกศนี้ประดิษฐานในพระบรมมหาราชวัง เพื่อประกอบพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลชั่วคราวหนึ่ง ต่อจากนั้น

จะเคลื่อนพระบรมโกศไปประดิษฐานที่พระเมรุมาศซึ่งสร้างขึ้นเฉพาะกาลเพื่อพระราชพิธีถวายพระเพลิงต่อไป

ในระหว่างพระราชพิธีทั้งในพระบรมมหาราชวังและที่พระเมรุมาศ จะมีดนตรีระโคม เครื่องระโคมประกอบด้วยปี่โขน กลองชนะ มีเสียงร้องเพลงที่ฟังแล้วเหมือนเสียงร้องให้บาดลึกจับใจผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ในการแสดงดนตรีเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1921 ได้มีการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงนี้ขึ้นใหม่ โดยพยายามคงลักษณะเฉพาะของเพลงไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และเพิ่มเติมส่วนคำร้องภาษาฝรั่งเศสเข้าไป อย่างไรก็ตาม ทำนองเพลงนี้เหมาะกับเนื้อร้องภาษาไทยมากกว่าเนื้อร้องภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเขียนขึ้นเพียงเพื่อความเข้าใจโดยรวม ไม่ใช่เป็นการแปลโดยตรง ดังนั้นผู้ขับร้องควรเลือกเนื้อร้องภาษาไทยมากกว่า”

เนื้อร้อง

จากคำอธิบายเพลงในส่วนเนื้อร้องดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเนื้อร้องในบทเพลงนี้น่าจะเป็นภาษาไทย จึงได้ทำการศึกษาคำร้องที่มีอยู่ในบรรทัดที่สองที่กำกับไว้ในสกอร์เพลงด้วยอักษรโรมันดังนี้

Fang euï fang trê!
Múa pao hè pra kôt chôt chuang,
Sanan sôt ôt úan sathúan suang,
Cha pǎi yang wang luang,
Monthien thōng

Sayanaha wéla
Suriya cha lab khao,
Pleng, ratsami phrao
Dutcha la klanlǎi chōn

Prieb dueĩ pra Paramin-
 tharapin prachakõn,
 Su suang sathaphõn
 Tê pranam yang rúangsi

Athit tha atsadông
 Khata không cha khúnmi
 Tê chõm narúbodi
 Rú cha khún hai khõn hen?

Fang euĩ fang trê!
 Múa pao hè pra kôt chõt chuang,
 Sanan sôt ôt úan sathúan suang,
 Cha pãi yang wang luang,
 Monthien thõng.

เมื่อได้ทดลองอ่านออกเสียงพบว่าเป็นคำอ่านภาษาไทย จึงได้ถอดข้อความ
 จากอักขระโรมันออกมาเป็นภาษาไทย และรองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล
 ได้ตรวจสอบ แก้ไข และวิเคราะห์คำประพันธ์นี้errrว่าป็นลักษณะกลอน 8 และ
 อินทริวิเชียรฉันท 11 ดังนี้

กลอน 8

ฟังเอย ฟังแตร
 เมื่อเป่าแห่ พระโกศ โชติช่วง
 สนั่นโสต โอดเอื้อน สะเทือนทรง
 จะไปยัง วังหลวง มณเฑียรทอง

อินทรวีเชียรฉันท 11

สายัณห์เวลา	สุรียาจะลับเขา
เปล่งรัศมีพราว	ดุจลาครรไลจร
เปรียบด้วยพระปรมิน	ทรปิ่นประชากร
สู่สรวงสถาพร	แต่พระนามยังเรืองศรี
อาทิตย์ ธ อัสตง	คตคงจะคั่นมี
แต่โฉมณฤบดี	ฤจะคั่นให้คนเห็น

Fang eui fang trê! Múa pao hé pra kót chôt chuang, Sanan sôt
 ฟัง เอ๋ย ฟัง แคร่ มื้อ เป้า เห่ พรอะ - โกด โชติ - ช่าง คนัน โสด

7
 ôt úan sathúan suang, Chapai yang wang luang, Mon-thien thông
 โอด เอื้อน สะเหื้อน ทรวง จะไป ยิง วัง หลาง มณ - เทียร ทอง

14
 Sa - ya-na - ha wé-la Su-ri-ya cha lab khao, Pleng, rat - sa -
 สะ - ยะ - ณ - หะ เว - ลา สุ - ริ - ยะ จะ ลาบ เขาะ เพล้ง รัด - สะ -

19
 -mi phrao Dut cha la klan-lai chôn Pribh duci pra Pa-ra-min - Tha-ra-pin pra
 - มี พรชาว ดุ - จา ลา คลาน - ไล จอน ปริบ ดุช พรอะ - ปะ - ระ - มิน - ทา - รา - ปิน พรอะ -

24
 cha - kôn, Su suang sa - tha - phôn Tê pra-nam yang ruang - si A -
 ชา - กอน สุ สวาง สะ - ทา ฟอน เต พรอะ - นาม ยิง เรือง - สี อา -

28 **A**
 thit tha at-sa dông Kha-ta không cha khún-mi Tê chôm na-rú-bo-di
 ทิต ทา อัด - สะ ดอง คา - ตา คง จา คูน - มี เต โชม นา - รู - โบ - ดิ

33
 — Rú cha khún hai khôn hen?
 — รู จา คูน ไห ขอน เฮน?

39
 Múa pao hé pra kót chôt chuang, Sanan sôt ôt úan sa-thúan suang,
 มื้อ เป้า เห่ พรอะ - โกด โชติ - ช่าง คนัน โสด โอด เอื้อน สะ - เหื้อน ทรวง

43
 — Chapai yang wang luang, Mon-thien thông,
 — จะไป ยิง วัง หลาง มณ - เทียร ทอง

บทร้องจากอักษรโรมันในสกอาร์เพลง และบทร้องที่ถอดออกมาเป็นภาษาไทย

ภูมิหลังงานประพันธ์

จากการศึกษาเชิงลึกโดยเน้นที่กระบวนที่ 2 ถึงแรงบันดาลใจในการประพันธ์ และข้อมูลต่างๆ ที่กล่าวถึงงานพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินของกรุงสยาม ว่าน่าจะเป็นงานพระบรมศพในครั้งใด เมื่อศึกษาจากเอกสารอย่างละเอียด จึงได้พบว่า ยูแฌน จินดา กราสซี นักประพันธ์เพลงชาวฝรั่งเศส ที่มีบทบาทในวงการดนตรีของประเทศฝรั่งเศสช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ผู้ประพันธ์บทเพลงนี้ เกิดในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2424 (Jean Mongrédién จากบทความ The Siamese Composer Eugène Cinda Grassi Bangkok 1881 - Paris 1941 page 18. Philippe de Lustrac (France)) ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ได้กลับไปประเทศฝรั่งเศสเมื่อเข้าวัยรุ่นและเรียนดนตรีกับ Vincent d'Indy และ L. Bourgault Ducoudray ในระหว่างปี พ.ศ. 2448 - 2453 ซึ่งเป็นนักประพันธ์เพลงและครูดนตรีมีชื่อของฝรั่งเศสในสมัยนั้น กราสซีกลับมาเยือนเมืองไทยอีกครั้งในช่วงปี ค.ศ. พ.ศ. 2453 - 2456 เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมเพลงและเรื่องราวเกี่ยวกับดนตรีพื้นถิ่นของชาวสยามเพื่อเป็นข้อมูลในการประพันธ์เพลง (Marc Honneger จากบทความ (Marc Honneger, 1881)

กราสซีกลับไปอยู่ปารีสอย่างถาวร ในปี พ.ศ. 2456 จนตลอดอายุขัย ท่านทำงานในแวดวงดนตรีและมีบทประพันธ์เพลงได้รับการตีพิมพ์มากมาย ผลงานส่วนใหญ่มีกลิ่นอายดนตรีตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประสบการณ์และแรงบันดาลใจจากสยามประเทศ ผสมผสานดนตรีฝรั่งเศสในสไตล์อิมเพรสชันนิสม์ซึ่งได้รับความนิยมในยุโรคนั้น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2453 - 2454 (ค.ศ. 1910 - 1911) ที่มีการจัดพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชพิธีที่เป็นเหตุแห่งการประพันธ์กระบวนดังกล่าว

ในบทเพลง La Procession หรือ “ขบวนแห่พระศพ” เป็นเพลงกระบวนที่สองในชุด “Trois poèmes bouddhiques” ซึ่งจากการค้นคว้าในเบื้องต้น มีฉบับที่แตกต่างกันอย่างน้อย 2 ฉบับ จากสำนักพิมพ์ Heugel กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1921 คือ

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙

- 1) ฉบับสำหรับนักร้องและวงดุริยางค์ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย
 - 2 ฟลูตและปิคโคโล
 - 2 โอโบและคอร์ แองเกลส์
 - 2 คลาริเน็ตและเบสคลาริเน็ต
 - 2 บาสซูนและคอนทราบาสซูน
 - กลองทิมปานี และกลุ่มเครื่องกระทบต่างๆ อาทิ Siamese Tambour, Gong Harp และกลุ่มเครื่องสาย
- 2) ฉบับสำหรับขับร้องเดี่ยวและวงดนตรีขนาดเล็ก ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้ในการแสดงคำคั้นนั้น ประกอบด้วย
 - โอโบ
 - เปียโน 4 มือ
 - ไวโอลิน/เชลโล
 - กลองทิมปานี และกลุ่มเครื่องกระทบต่างๆ อาทิ Siamese Tambour, Gong

บทเพลง “ขบวนแห่พระศพ” ฉบับขับร้องเดี่ยวและวงดนตรีขนาดเล็ก มีเนื้อร้องทั้งภาษาไทย(เขียนโดยใช้อักษรโรมัน)และภาษาฝรั่งเศส ในสกอรรถระบุไว้ว่าเนื้อร้องภาษาไทยประพันธ์โดย นายทิม ซึ่งกราสซีประพันธ์ในขณะที่กลับไปพำนัก ณ กรุงปารีส และออกแสดงที่โรงละครแห่งชาติโอเปร่า ในปี ค.ศ. 1921 (พ.ศ. 2464)

รูปแบบการประพันธ์

เนื่องจากกราสซีเป็นคีตกวีที่มีผลงานอยู่ในรูปแบบของ Impressionism รูปแบบของการประพันธ์ จึงเป็นการนำเสนอความประทับใจในสิ่งที่ได้พบเห็น โดยใช้การนำเสนอในรูปแบบที่ชัดเจนเหมือนเหตุการณ์จริง ดังนั้นในท่วงทำนองและจังหวะต่าง ๆ จึงมีการนำเสนอในรูปแบบของ Impressionism เช่น ทำนองเขมร ไทโรยค ก็จะไม่มีความหมายทั้งหมดอย่างต้นฉบับ แต่จะมีการนำเสนอเป็นเพียงเค้าโครงให้พอฟังออกถึงทำนองต้นฉบับในบางส่วนเท่านั้น ดังตัวอย่าง

OBOE

ทำนองเขมรไทรโยค

ทำนองโอโบ เทียบเคียงทำนองเขมรไทรโยค
 (จัดรูปแบบจังหวะให้สามารถเปรียบเทียบแนวทางเท่านั้น
 จังหวะจริงของเพลงเขมรไทรโยค แตกต่างจากโน้ตที่แสดง)

จุดเด่นที่น่าสนใจอีกส่วนหนึ่งคือ รูปแบบจังหวะซึ่งจะมีในส่วนต้น และส่วนท้ายกระบวนที่เหมือนกันเป็นรูปแบบของจังหวะซึ่งจะบรรเลงด้วยกลุ่มเครื่องตี และเชลโล่ รูปแบบดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบของการบรรเลงของวงปี่ฉมกลองชนะ ดังตัวอย่าง

การบรรเลงของ เชลโล่ และกลองทิมปานี

คล้ายกับการบรรเลงหน้าทับที่มีจังหวะหนักของกลองผสมเข้ามาด้วย

การใช้เครื่องดนตรี

การใช้เครื่องดนตรีในการบรรเลงตามสกอ์เพลง ในส่วน ของ โอโบ เปียโน 4 มือ ไวโอลิน เชลโล่ มิได้เป็นประเด็นปัญหาแต่ประการใดเพราะเป็นเครื่องดนตรีมาตรฐานในการบรรเลงดนตรีตะวันตกที่ระบุไว้อย่างชัดเจนแล้ว ประเด็นอยู่ที่เครื่องตีซึ่งในโน้ตของกลุ่มเครื่องตีจะมีการระบุเครื่องดนตรี ดังนี้

1. Tambourin Siamois (Siamese Tambourin)
2. Timbale
3. Gong

จึงได้วิเคราะห์ถึงเครื่องดนตรีที่จะนำมาใช้ในการบรรเลงครั้งนี้ว่า

Tambourine Siamois (Siamese Tambourin) ในชั้นแรกคงความเห็นว่ามันน่าจะเป็นเครื่องดนตรีไทยที่ให้เสียงคล้าย Tambourine ของชาวตะวันตก เช่น กรับพวง แต่เมื่อได้พิจารณารายละเอียดของการบรรเลงในโน้ตเพลงของกราสซีที่บรรเลงประกอบกับเครื่องตีอื่นๆแล้วก็ไม่น่าจะเป็นกระบวนของกรับพวง อีกทั้งในขบวนพระศพก็ไม่น่ามีกรับพวงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงได้มองไปที่คำว่า “Tambour” ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งแปลว่า “กลอง” จากการวิเคราะห์ลักษณะการบรรเลงน่าจะมาจากการบรรเลงของจำเป็ง จึงน่าจะใช้การบรรเลงด้วยกลองสองหน้าในบทเพลงนี้

Timbale (Timpani) บันทึกลงเป็นโน้ตที่มีระดับเสียงที่แน่นอนรับต่อการบรรเลงของกลองสองหน้าจึงต้องใช้กลองทิมปานีแบบตะวันตก โดยการบรรเลงของกลองทั้งสองชนิดจะบรรเลงผสมกับการบรรเลงของซอเซลโล จะให้ลักษณะคล้ายหน้าทับของไทยที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง

Gong ในชั้นแรกตีความถึงการบรรเลงของฆ้อง แต่ลักษณะการบรรเลงในโน้ตที่เขียนไว้เป็นการบรรเลงแบบถี่ ๆ ในโน้ตเดียวไม่มีการเปลี่ยนระดับเสียง จึงสรุปว่าน่าจะมาจากการบรรเลงกระบวนของกลองมโหระทึกที่ให้ลักษณะเสียงคล้ายกับ Gong ของตะวันตก และจากการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่าในขบวนแห่พระบรมศพ มีการใช้กลองมโหระทึกด้วย

ซึ่งการบรรเลงในประเทศฝรั่งเศสที่มีการบันทึกถึงการออกแสดงครั้งแรกไม่น่าจะสามารถใช้เครื่องดนตรีไทยทำการบรรเลงได้ คงใช้เครื่องดนตรีมาตรฐานของดนตรีตะวันตก เช่นกลองต่างๆไป หรือ Gong ตามที่ระบุในสกอร์เพลง ว่า “Tambourin Siamois, (ou Tambour ordinaire)”

การนำบทเพลงดังกล่าวมาบรรเลงอีกครั้งหลังจากออกแสดงครั้งแรกไปถึง 100 ปีโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานการแสดงครั้งสำคัญที่ร่วมสร้างประวัติศาสตร์การนำเพลงที่มีต้นกำเนิดจากประเทศไทย กลับมาบรรเลงในประเทศไทย

เป็นครั้งแรก ด้วยคำร้องที่สมบูรณ์แบบในภาษาไทย พร้อมด้วยเครื่องประกอบจังหวะของไทย ที่มีเคยได้มีปรากฏการณ์เช่นนี้ในการบรรเลงครั้งอื่นใดในมาก่อน

บทเพลง “ขบวนแห่พระศพ” ในการแสดงครั้งนี้ ขับร้องและบรรเลงโดย
 สุขวรรณ ไพโรจน์วิทยากรณ์ (โซปราโน)
 ชนนันท์ มินะนันท์ (โอโบ)
 อ้อมพร โฉวินทะ (ไวโอลิน),
 สมรรธยา วาทะวัฒน์ (เชลโล),
 ชาตรี ตั้งตระกูล, ภูษณะ ตริบุรุษ และนิชดา จิระวัฒน์ภักดิ์ (กลุ่มเครื่องเคาะ)
 ดร.ภาวไล ตันจันทร์พงศ์ และ ดร. รามสูร สีตลายัน (เปียโน)
 ควบคุมการฝึกซ้อมและการบรรเลงโดย อาจารย์ชูวิทย์ ยุระยง
 (ชมบันทึกการแสดงได้ที่ https://www.youtube.com/watch?v=8d_1y-kvttM)

ภาพประกอบที่ 3 นิสิตทูลเกล้า ฯ ถวายสูจิบัตรการแสดง
 ที่มา: วงซิมโฟนีออเคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 4 ภาพการแสดง ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ วันที่ 23 ตุลาคม 2553

ที่มา: วงซิมโฟนีออเคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาบทเพลง La procession ที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนั้น ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างลักษณะเสียงของดนตรีไทยและตะวันตก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในงานประพันธ์ชิ้นนี้ เพราะการที่จะนำเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงทำนองแบบไทยได้นั้น จะต้องใช้ความรู้ทางด้านเครื่องดนตรีจากทั้งสองฟากฝั่งวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ซึ่ง กราสซี่ ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีทั้งไทยและตะวันตกของเขาไว้อย่างเป็นที่ประจักษ์

นอกจากความน่าสนใจทางด้านโครงสร้างดนตรีแล้ว งานประพันธ์ชิ้นนี้ยังสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาด้านประวัติศาสตร์ดนตรีและวัฒนธรรมโลก ที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเมื่อดนตรีแบบแผนตะวันตกได้เข้าสู่จุดอิมตัวในปลายยุคโรมันติก นักประพันธ์ชาวตะวันตกเองก็เกิดความกระหายที่จะแสวงหาทรัพยากรทางดนตรีแปลกใหม่จากโลกตะวันออกมาพัฒนางานศิลปะของตนเอง กล่าวคือ “ลัทธินิยมของนอก” นอกจาก

ดนตรีตฤกี อาหรับ และจีน ซึ่งที่เป็นที่รู้จักมากพอสมควรอยู่แล้วในยุโรป ดนตรีจากฝั่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในดนตรีแบบแผนตะวันตกยุคอิมเพรสชันนิสม์เช่นกัน โดยเฉพาะดนตรีไทย ซึ่ง กราสซี่ ได้นำเสนอไว้ในบทประพันธ์ชิ้นนี้ ซึ่งได้ถ่ายทอดรูปแบบเสียงที่แปลกใหม่จากสยามประเทศไปยังผู้นิยมดนตรีชาวตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- Nicolas Gervaise. *Histoire Naturelle et Politique du Royaume de Siam*, Paris, 1688
- Simon de La Loubère, *A Siamese Song, Du Royaume de Siam*, page 113, Paris, 1693
- Jean Mongrédien, *Dictionnaire biographique français contemporain*, Paris. (1985). อ้างถึงจากบทความ *The Siamese Composer Eugène Cinda Grassi Bangkok 1881 - Paris 194*. Philippe de Lustrac (France), page 18.
- Marc Honnegger, *Dictionnaire de la musique*, Paris, Bordas. (1970). อ้างถึงจากบทความ *The Siamese Composer Eugène Cinda Grassi Bangkok 1881 - Paris 194*. Philippe de Lustrac (France), page 18.
- Philippe de Lustrac, *The Siamese Composer Eugène Cinda Grassi Bangkok 1881- Paris 1941*, *Journal of Urban Culture Research*, Vol 1 (2010).
- Mongrédien, Jean. (1985). “*Dictionnaire biographique français contemporain*”. Paris.
- Honnegger, Marc. (1970). “*Dictionnaire de la musique*”. Paris: Bordas.
- Lustrac, Philippe de. (2010). “*The Siamese Composer Eugène Cinda Grassi Bangkok 1881- Paris 1941*” in *Journal of Urban Culture Research*, Vol. 1. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.